

A FOLYÓIRATHOZ KAPCSOLÓDÓ ÍRÁSOK

Minden kezdet nehéz...a Tér – Gazdaság – Ember című folyóirat előkészítő és az első négy éve

Minden kezdet nehéz – mondja a bölcs közmondás, igaz ez egy folyóirat útjára indítása esetén is. Az alábbi megidézett emlékekkel a folyóirat első főszerkesztőjeként arra teszek kísérletet, hogy a tisztelt Olvasó megfontolásra érdemes ismeretekhez jusson az előkészítő év (2012) eseményeiről és az első négy év (2013–2016) közérdekű tanulságairól.

Egy tudományos folyóirat elindításának számos buktatója lehet, ezt a Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Karának minden olyan oktatója mérlegelte, aki odafigyelésre érdemesnek tartotta a kvázi-előkészítő év során a tervezett lappal kapcsolatban felmerülő kérdéseket. A legfontosabb felvetéseket érdemes felidézni:

- Vajon az egyetem, illetve a kar képes-e napjainkban és képes lesz-e a jövőben igényes szakmai folyóiratot társadalmilag hasznos tartalommal megtölteni?
- Biztosítani tudja az egyetem, illetve a kar a folyóirat anyagi hátterét?
- Az előkészítő év valójában számos érdekes, odafigyelésre érdemes félelmet, esetleges buktatót, de a várható eredményeket is felszínre hozta azokon a fórumokon, ahol a kar érintett dolgozói hivatalosan vagy informálisan megosztották egymás között az őket érintő ismereteket. Ezekről is szólnék.

Egy bürokratikus nagyszervezetben (M. Weber-i értelemben) – a Széchenyi István Egyetem méreténél fogva már a lap tervezett indulásakor ilyen volt – az egyéni törekvések csak akkor lehetnek sikeresek, ha az ötletet megfogalmazó el tudja fogadtatni gondolatát az intézmény minden döntéshozatali szintjén. Máris pontosítani kell: egy ötlet mindig individuumhoz kötött, de a bürokratikus nagyszervezetekben már a legalsó szinteken magára ölti a kollektivitás köntösét és a továbbiakban az egyes döntési szintek vezetői (tantárgykörök csoportvezetői, tanszékvezetők, dékánok) görgetik az ötletet a legfelső döntéshozatali fórumokig.

Egyébként a legalsó individuális szinten kevesen alkalmasak, s még kevesebben vállalkoznak arra, hogy a tanszéket, kart, egyetemet érintő ötletekkel álljanak elő. Az egyetemek világában már a legkisebb szervezeti egységeken (szakcsoport, tanszék) belül is szigorú hierarchiák uralkodnak, olykor demokráciát mímelve. Gyakran együtt kell élni az arcpirító egyöntetű szavazásokkal, már a tartózkodás is odafigyelésre érdemesül, nem is beszélve a „nem” mondóról. Nehezíti a tisztánlátást, hogy az egyetemeken több hierarchia él együtt, hol erősítve, hol közömbösítve egy-egy ötletet. Meghatározó az akadémiai létrán elért státusz, fontos az ettől nem független állami kinevezések hierarchiája, de szerepet játszik az egyenlők közt az egyenlőbb aktuális pozíció is (tárgyfelelős, szakfelelős, tanszékvezető, dékán stb.) és nem utolsósorban számolni kell azokkal a szociálpszichológiai alapon tartósan vagy ideiglenesen összeálló csoportokkal is, akik alkalomadtán lehetnek egy innováció elindítói. Az utóbbi esetben legtöbbször indivi-

duális és csoportérdekek állnak a háttérben. Ebben a hierarchia dzsungelben ugyancsak nehéz gyors, hatékony döntéseket hozni. Nehezíti a helyzetet, hogy az egyes szinteken demokratikusan a többség támogatását is meg kell, illetve célszerű megszerezni. A bürokratikus nagyszervezetek zavartalan működésük érdekében már rég kialakították azokat a gyakorlati megoldásokat, amelyek előírják az egyes szintek illetékességét, döntésköri tartományát.

Egy tudományos felsőfokú intézményben a döntések meghozatalát motiválja az is, hogy a szereplők (tudósok, tanárok) kötelessége az „igazság” fokozott képviselése. Az „igazság” kimondása márpedig legtöbbször hierarchiákat ingat és nem sok köze van a demokráciához. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy az állami elvárások – nem megnyitva az autonómia vitatott kérdését – és a közszellem is befolyásolja minden szereplő döntési attitűdjét.

Az egyetemi döntéshozatali tényezők sajátosságai jelen voltak a Tér – Gazdaság – Ember folyóirat tervezési és működési időszakában is, ezért tartom fontosnak felhívni a figyelmet az oktatási-kutatási bürokratikus nagyszervezetek döntési mikéntjére. A jelzett hierarchikus rendszerek inter- és intrasztrukturális feszültségeiről jó tudni, de a folyóirat alapítás gondolata szempontjából túlléphetünk ezeken, mert az a szándék, hogy legyen a Kautz Gyula Gazdaságtudományi Karnak tudományos szakfolyóirata többségbe került a fenntartásokkal élőkkel szemben, de a fenntartásokat se hallgassuk el!

A „zöld” megfontolásokra nyitott kollégák megfogalmazták, hogy egy nyomtatott folyóiratnak komoly ökológiai lábnyoma van. A keményebb kritikai hangok – talán nem is alaptalanul – amellet érveltek, hogy az országos és a nemzetközi folyóiratok nagyobb része szellemi környezetszennyezés kérdését is felveti. Az európai nagy nemzetek (pl. franciák, németek stb.) társadalom- és szellemtudományi folyóirat-kultúráját összevetni képes magyar kutatók visszatérő állítása, hogy Magyarország relatíve, olykor-olykor abszolúte is gazdagabb igényes folyóiratokban, mint a nyugati nagynépességű országok.

Az ellenvetésekből tehát az következik, hogy nem szerencsés egy újabb folyóirat útjára indítása. Ez az álláspont kisebbségben maradt a tanszéki, a kari és a doktori iskola törekvéseivel szemben, amelyek egységessé váltak: legyen folyóirat, csináljuk! Egy bibliai fordulattal élve: az vesse a lapalapítók szándékára az első követ, aki nem szeretné látni dolgozatát a folyóiratban...!

A fentiek fényében a közvetlenül érintett felelős intézményi vezetők nevéhez köthetjük a lapalapítás célját; Józsa László a Kautz Gyula Gazdaságtudományi Karának dékánja és Rechnitzer János a Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola vezetője egyaránt lelkesen támogatta, pontosabban szorgalmazta a folyóirat útjára indítását, Szekeres Tamás Rector Úr, illetve az Egyetemi Tanács pedig áldását adta a törekvésekre.

Józsa László Dékán Úr a főszerkesztői feladatok elvégzésére jelen emlékező cikk szerzőjét (Somogyi Ferenc egyetemi docens) bízta meg. A felkérést örömmel vállaltam. A felkérés mögött bizonyára az a közös múltbéli tapasztalat állt, hogy dékán úrral korábban konferencia köteteket, könyveket szerkesztettünk. Az előkészítés évében részt vettem, gyakran szorgalmaztam is azokat a beszélgetéseket, amelyek pro és kontra érveket sorakoztattak fel a lapalapítás mellett, illetve ellen. A folyóirat melletti kiállításom

mögötti szempontom talán megfontolásra készíti napjaink olvasóját is. Nevezetesen: egy tudományos igényű szellemi termék létrehozatala, vagy annak pusztá kísérlete, annak nyilvánosságra bocsátása párját ritkító motivációs erőt jelent egy egyetemi tanár számára, különösen igaz ez a pályája elején tartó oktatókra. Tapasztalatom szerint, nem ismerek olyan továbbképzési fórumot, amely felvehetné a versenyt azzal az önképzéssel, amely olyan szellemi termékekhez vezet, amelyet az oktatásban fel lehet használni, szerencsésebb esetben igényes folyóiratokban publikálni lehet. Minden egyetemi oktatótól joggal elvárható, hogy előadásai a legitim szakmai kultúrán túl törekedjenek a progresszív kultúra átadására. Ez nehezen képzelhető el publikációs tevékenység nélkül.

2012-ben – a folyóirat indításának megalapozásakor – gondoskodni kellett az egyes számok létrehozásának technikai személyzetéről, az anyagi forrásokról, a kivitelezés mikéntjéről és a potenciális szerzők táboráról. A Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar olyan minősített személyi állománnyal rendelkezett, akik már megismerték a szerkesztői, a lektori és – nem utolsósorban – a szerzői feladatok nehézségét, szépségét. A vezető oktatók komoly hazai és nemzetközi tudományos kapcsolatokkal is rendelkeztek, így viszonylag könnyen kialakult a szerkesztőbizottság (elnök, főszerkesztő, tagok). Kiváló olvasószervezők társultak a folyóirathoz (Nemes Gábor, Natasha Bailey). Az elnök Simai Mihály (akadémikus) lett, a 20 fős szerkesztőbizottsági tagságból 9 fő a kar vezető oktatóiból és 11 fő az ország egyetemeinek neves professzoraiból verbuválódott.

A szerkesztőbizottság egyik fontos feladata volt a címadás. A kar oktatói nyilvános felkérésre, név nélkül számos javaslattal éltek, a szerkesztőbizottság igyekezett olyan címet választani, hogy a lehetséges szerzők (a kar oktatói, Győr város értelmisége, a hazai és a külföldi oktatók és kutatók) témái is a folyóirat arculatába illeszthetők legyenek. A Doktori Iskola vezetője, Rechnitzer János Professor Úr nem alaptalanul szorgalmazta, hogy a „Tér” kerüljön a címbe, a „Gazdaság” a kar igénye volt. S végül: az „Ember” végképp teret nyitott olyan jövőbeni szerzőknek, témáknak, diszciplínáknak, amelyek a „téren”, a „gazdaságon” túlmutatnak. (Mennyire másként alakult volna a nyugati modern társadalom tudományos fejlődése, ha a kezdetektől fogva egy pillanatra sem feledkezett volna meg, hogy minden tudományos törekvés fundamentális kritériuma az ember, s annak sajátos megkülönböztetett jegye, a morál.)

Az előkészítő munkák során kialakítottuk a tervezett rovatokat is, amelyek az egyes lapszámok tartalmától függően cizellálttá váltak; a rovatok között érdemes megemlíteni: metaközgazdaságtan, tér, gazdaság, ember és társadalom, tudományos élet, könyvismertetés, később világ gazdaság, környezettudomány stb. Évente négy számot terveztünk kiadni, kb. számonként 150 oldal terjedelemben, a négy szám közül a harmadikat angol nyelven. Jó ötletnek bizonyult az egyes rovatokat elválasztó fotók alkalmazása; Győr város nevezetes épületei, műalkotásai, értékes flórája és faunája színesítette a folyóiratot. Dusek Tamás Professor Úr munkáját dicséri a válogatás.

A folyóirat minden száma helyet kapott a kari honlapon, ahol a szerkesztőség közzétette a formai és az argumentációs elvárásait. Az első évfolyam (2013) utolsó számában – némi tapasztalat után – ismertettük a lektori eljárás mikéntjét és a lektorok listáját is.

Talán nem lesz tanulság nélküli, ha a főszerkesztő és a szűkebb szerkesztő bizottság kezdeti gondolatai közül hármat kiemelek: